

Skriftlig opgave

Litteratur og kvalitet

Materiale

- Tekst 1. Johan Fjord Jensen: af "Den litterære institution og konsensuskritikken" off. i *Bogen eller kaos. Den litterære Institution uss*, Gyldendal 2000.
- Tekst 2. Knud Wentzel: af "Tilblivelsen af den moderne litterære institution", off. i: *Bogen eller kaos. Den litterære Institution uss*, Gyldendal 2000.
- Tekst 3. *Kunstnergruppen Røde Mors politiske manifest*, november 1974.
- Tekst 4. Lars Hybel: "Bjarne Reuter: »At tale om en relevant kunst giver mig kuldegys«", *Politiken* 23.8.2013.
- Tekst 5. Røde Mor: *Grindstedværket*, fra LP'en *Rok Ork* 1971.

Opgaver

Vælg en af følgende opgaver:

1. Skriv en kronik om Johan Fjord Jensens artikel "Den litterære institution og konsensuskritikken" (tekst 1).
Kronikken skal indeholde en redegørelse for de væsentligste synspunkter i teksten, en beskrivelse af forfatterens argumentationsform og sprog samt en selvstændig vurdering af tekstens synspunkter.
Overskrift: Den litterære institution i går og i dag
2. Skriv et essay om fænomenet den litterære institution og dens betydning for den danske befolknings læsevaner og holdning til litteratur.
Dine egne erfaringer som boglæser kan med fordel inddrages.
Overskrift: Flere slags litteratur
3. Skriv en kronik, der redegør for og diskuterer nogle af de synspunkter på forholdet mellem kunst og samfund, som kommer til udtryk i materialet.
Overskrift: Litteraturens samfundsengagement
4. Skriv en litterær artikel om tekst 5.
Artiklen skal bl.a. indeholde en analyse og fortolkning af sangen, overvejelser over, hvilken form for tilegnelse teksten primært lægger op til, samt en afsluttende diskussion om, i hvor høj grad sangen lever op til de kunstneriske krav, der formuleres i tekst 3.
Overskrift: Teori og praksis

Tekst 1

Johan Fjord Jensen:

af Den litterære institution og konsensuskritikken

J. Fjord Jensen (1928-2005), litteraturhistoriker og kulturforsker, professor i litteraturhistorie ved Aarhus Universitet 1974.92, forfatter til en række bøger om litteraturteori og litteraturhistorie.

Den litterære institution opstod i Danmark i årene 1750—80, da en række af de teatre, selskaber, forlag, boghandler, tidsskrifter og biblioteker blev skabt, som siden skulle udgøre stammen i de kredsløb, institutionen bestod af. Men forestillingen om, at en sådan institution overhovedet eksisterede og selve begrebet om den blev først skabt 200 år senere, da den ikke længere fungerede efter sin oprindelige 'hensigt', da den var gerådet i krise. Med begrebet blev det muligt at indkredse, hvori krisen bestod.

Da den klassiske borgerlige offentlighed opstod i løbet af 1700-tallet, bestod den for litteraturens vedkommende kun af ét kredsløb, det lille. Uden for kredsløbet fandtes den digtning, som hovedparten af landets befolkning forholdt sig til, den mundtlige med dens sagn, folkeeventyr og viser. Den udgjorde imidlertid ikke noget kredsløb, for den var uden institutioner; al udveksling fandt sted igennem den mundtlige formidling i barnekammeret, i spindestuen og på torvet. Dertil kom, at den var totalt ukendt for det lille kredsløb. Frem til slutningen af århundredet eksisterer praktisk taget ingen henvisning til denne digtning. Uagtet at 90%, af landets befolkning kendte til den og igennem århundreder havde holdt den i live, findes ingen optegnelser i det lille kredsløbs videnskabelige og litterære kultur fra den uendeligt omfattende folkelitterære skat. Det lille kredsløb havde i den forstand monopol på, hvad der skulle opfattes som digterisk kultur, og den forvaltede monoopolet på den mest magtfulde måde ved at frakende det, der lå uden for dens egen horisont, eksistens overhovedet.

Da det store kredsløb i det følgende århundrede gradvis udviklede sig i takt med væksten af et publikum med økonomiske og fritidsmæssige muligheder for at købe bøger og blade, sprængte det alle hidtil eksisterende rammer for formidling. I løbet af ganske få år efter 1870 voksede oplagene fra de små 1000, som gjaldt for det lille kredsløb, til de 2-300.000, der kom til at gælde for i hvert fald ugebladene efter deres gennembrud. Men alt mens det store kredsløb i den forstand brød med det lille kredsløbs snævre cirkulationer, ændrede det ikke ved dettes magt og monopol med hensyn til meningsdannelsen, den magt som i vid udstrækning blev varetaget af den litterære kritik. Mens nemlig kritikken fra den litterære institutions første oprindelse havde udgjort en uadskillelig bestanddel af dens lille kredsløb som kobling mellem forfatterne indbyrdes og imellem dem og deres publikum, var det store kredsløb uden enhver kritik overhovedet. Alle formidlinger skete her i et direkte samspil mellem producenter og konsumenter uden styring af en kritisk meningsdannelse. I en vis forstand var det store kredsløb slet ikke noget kredsløb, men nærmest en vekselsstrøm i én kanal, hvor alle

udvekslinger fandt sted over diskene ved den kontante mængde af, hvad der blev solgt. Kredsløbet var offentlighedsløst.

Da hverken købet eller frembringelsen af den masseproducerede kulturvare blev reguleret af en offentlig kritik, var kredsløbet uden forbindelse til samfundets politiske og kulturelle meningsdannelse. Heri lå som endnu en konsekvens, at der imellem de to kredsløb ingen forbindelse bestod. Ved fraværet af en litterær kritik i tilknytning til det store kredsløb og dets totale stumhed i forhold til den offentlige meningsdannelse demonstreredes en kulturkløft så dyb, at f.eks. den ene sides digtning helt var usynlig for den anden — ganske som i 1700—tallet, men mere overraskende, for til forskel fra dengang udtrykte de to kredsløb sig i samme medium, det skriftlige, og som fælles parthavere i en demokratisk proces.

Kløften mellem det lille og det store kredsløb bestod frem til efter den anden verdenskrig, og frem hertil opretholdtes

Tekst 2

Knud Wentzel:

af Tilblivelsen af den moderne litterære institution

Knud Wentzel (født 1941), dr. phil., lektor i litteratur ved Københavns Universitet, har skrevet en række bøger om litteraturkritik og litteraturhistorie.

Engang i slutningen af 1960'erne stødte jeg for første gang på udtrykket "den litterære institution". Og forestillingen bag det forbløffede mig: at boghandlere, biblioteker, forlag, forfattere, litteraturundervisning og -forskning, anmelderiet, tidsskrifter mm. — at alt dette kunne betragtes som andet end et sammensurium af enkeltfunktioner, forbundet med alt muligt andet lige så meget som med hinanden — at det kunne betragtes som en institution, der hænger sammen, skiller sig ud fra andre institutioner i samfundet, omsætter nogle interesser, der er dens egne!

Siden blev tanken en selvfølgelighed for mig, men en selvfølgelighed med mange spørgsmål og tvetydigheder. Er der i det hele taget nogle fælles interesser og værdier, som denne institution er samlet om at omsætte Og i positivt fald: hvordan kan man gå ind for dem? Den er ikke så ligetil som f.eks. postvæsnet.

Når man taler om dansk *litteraturhistorie* fra middelalderen til i dag, beror det virkeligheden på en misforståelse. Den litterære institution etablerer sig i Danmark først i årene efter 1770. Før den tid har der været spredte personlige og institutionelle litterære initiativer — mens resten af det åndsliv fra dengang, Litteraturhistorien belærer os om, blev omsat af andre institutioner med deres egen formål, først og fremmest kirken.

Tekst 3

Røde Mor:

Kunst og klassekamp har tilsyneladende ikke noget med hinanden at gøre. Men i virkeligheden er kunst og klassekamp uadskillelige begreber. I tidligere samfund havde hver klasse sin kunst. Undertrykkerne og de undertrykte havde hver sin kunst, som gav dem identitet. Men kunsthistorien fortæller os kun om de herskende klassens kunst, for det er de herskende, der har skrevet historien. Når der i vores samfund tilsyneladende kun findes én kunst — den borgerlige — er det fordi borgerskabet har taget monopol endog på kunsten og kulturen. Der laves finkulturel kunst for borgerskabet, mens arbejderne holdes nede med underholdning og reklame.

Således fungerer kulturmonopolet som et middel til at befæste borgerskabets magt og til at udbrede den borgerlige ideologi i arbejderklassen. Den borgerlige kunstner deltager — hvadenten han vil det eller ej, og hvad enten han er sig det bevidst eller ej — i denne undertrykkelse.

Vi vil derimod stille vores kunst til rådighed for arbejderklassen og være med til at skabe en politisk proletarisk kunst.

Ved politisk kunst forstår vi en kunst, der beskriver samfundsforholdene og tager politisk stilling. Ved proletarisk kunst forstår vi en kunst, som indtager et — i marxistisk forstand — proletarisk standpunkt.

Den politisk proletariske kunstners opgave er at føre klassekamp på det kulturelle område. Vi skal hindre udbredelsen af den herskende ideologi i de klasser, der står over for kapitalen.

Vi vil skabe en kunst, der er med til at give arbejderklassen identitet. En kunst, der er et våben i klassekampen.

Røde Mor, november 1974.

Tekst 4

Lars Hybel:

Bjarne Reuter: »At tale om en relevant kunst giver mig kuldegys«

Kunstnere reagerer på Christians Haves kommende debatbog om kunstens vilkår **Christian Haves** debatbog om kunstens og kulturens vilkår i Danmark udkommer på mandag.

I går fortalte han om sine tanker i et interview her i avisen.

Kjeld Hybel Journalist

Kunstnere har et særligt ansvar for at engagere sig i og forsøge at påvirke det omkringliggende samfund, mener eventmageren og pr-manden Christian Have i sin nye debatbog.

Det er der delte meninger om blandt en lille håndfuld kunstnere, vi har talt med.

»Kunstnere har ikke en anden type ansvar, end alle andre mennesker har«, siger Bjørnstjerne Christiansen, som udgør en tredjedel af kunstnergruppen Superflex.

Det betyder ikke, at kunstneren er ansvarsfri, skynder han sig at tilføje. Det betyder bare, at *alle* borgere og individer burde være mere aktivt engagerede i samfundsanliggender.

»Og det vil i Superflex' verden sige, at man ikke bare skal turde at stille spørgsmål, man skal også komme med forslag. Ellers kommer vi ingen steder«.

Superkilen

Han nævner Superkilen på Nørrebro som eksempel på Superflex' måde at engagere sig på.

Superkilen er et trekvart kilometer langt byrum fyldt med mængder af sportsredskaber, bænke, planter, neonskilte og meget mere fra den etnisk brogede verden, som er repræsenteret i kvarteret omkring Nørrebrohallen og Mjølnerparken.

»Vi ville gerne have, at en masse mennesker fik lyst til at bruge området og engagere sig og bevæge sig, ikke på nogen bestemt måde, men sådan at det åbnede mulighed for *andre* møder«, siger Bjørnstjerne Christiansen.

Kunstneren som klovn

Christian Have skriver i 'Ansvar eller anarki', der udkommer mandag, at kunstneren er »nødt til at påtage sig et medansvar for sin kulturs ve og vel for at opnå legitimitet til sit fortsatte virke«.

Den tanke kan filminstruktør Ole Christian Madsen egentlig ret godt lide, fortæller han i telefonen fra en locationjagt i Kroatien:

»Jeg vil da give Have ret i, at som verden udvikler sig, med alle dens ekstreme konflikter, der kunne jeg godt se fornuften i, at kunstneren begynder at integrere sig mere i både debatter og udviklingen i det hele taget«.

Det kræver så bare, at samfundet ændrer sit syn på kunstnere, mener Ole Christian Madsen: »Det er et kæmpe problem, at vi siden 70'erne har dyrket myten om kunstneren som samfundets klovn. Vi kan godt lide at placere ham henne i hjørnet, hvor han er den skægge legetrold, der siger enormt vilde ting, som kan være underholdende, men på ingen måde bliver taget alvorligt«.

Noget af det særlige ved kunstneren er, at han eller hun kan operere på tværs af samfundets ellers opdelte niveauer.

»Med det talent, kunstneren har for at se skjulte strukturer i samfundet og skjulte strukturer i forhold til det enkelte menneske, vil jeg give Christian Have ret i, at man burde bruge dem langt mere aktivt«, siger instruktøren.

Superflex: vi tager ansvar

Også Bjørnstjerne Christiansen kan følge Haves tanke et stykke hen ad vejen. Frem for alt ser Superflex det som sin opgave at udvikle værktøjer eller modeller, som kan være med til at udfordre »alle systemer, der omkranser os«.

»Vi tager ansvar for vores praksis og er klart bevidste om den privilegerede situation og rolle, vi har som de kunstnere, vi er«, siger Bjørnstjerne Christiansen.

Kunsten som alternativ

Knapt så positiv er forfatteren Bjarne Reuter.

Han er ganske vist enig med Christian Have i, at vi trænger til andre stemmer i koret af »allestedsnærværende professionelle meningsdannere og husmorbloggerne, som har en præcis holdning til alt mellem halalpølser og ludomani«.

»Men kunsten kan og skal aldrig være noget som helst andet end sig selv. At tale om en relevant kunst giver mig kuldegys. Kunsten vil altid være et alternativ, en bliktrøme og en negl på en skifervæg og kan aldrig stille sig til rådighed for andet end sin egen upolerede, irrationelle og skruppelløse drift«, siger han.

Forfatteren Ida Jessen følger trop: »Christian Have er jo en ivrig og entreprenant mand. Men det er nu en uhyggelig tanke, at vi skal sættes i sving af ham, for at kunsten kan vedblive at være relevant«.

Tekst 5

Røde Mor:

Grindstedværket

1. Lærken slog sine klare trille
koen var så glad
Sommerens vind var varm og stille
jeg ville ha' et bad
Men Vesterhavet var som syre
vandet brændte på min hud
Nåh – det er bare Grindstedværket
som lukker giften ud
2. En gammel fisker sad i sandet
med hovedet i sin hånd
Der var ingen fisk i vandet
hans ruse den var tom
Havets guld var væk og borte
de blanke fisk var gået til Gud
Nåh – det er bare Grindstedværket
som lukker giften ud
3. Mens jeg så på ham kom vinden
og den var sort som kul
Solen den holdt op med at skinne
Og det blev mørkt som i gravens hul
Vinden kom fra klitplantagen

Og sved i øjnene som lud
Når – det er bare Grindstedværket
som lukker giften ud

4. I mørket skreg den gamle fisker
han skreg den stakkels mand
– "Se Satens sorte storme pisker
en pest har ramt vort land
Er det her straffen sendt fra himlen –
er der en plage sendt af Gud?"
Næh, det er bare Grindstedværket
som lukker giften ud.
5. Så lad os da ta' værkets direktører
og værkets aktionærer
La' os ta' og stoppe dem i røret
som fører ud i havet der
Så sender vi dem ud i vandet
vi skyller hele flokken ud
Se – sådan er det Grindstedværket
skal lukke giften ud.